

רק על יסוד חיי העבר, ולא אותו העבר הקרוב, האפל, הנלווה עם כל מראותיו וחוויותיו ההשבים, עם ההריגות וההשחיות והחיים המצומצמים, אלא אותו העבר המעורר והמוהר כברק ענו שכימי הפשתנו וחרותנו. הרועה בהרי יהודה, הכורם בהר הכרמל והיוגב בעמק יזרעאל — אלה היו גבוריו הנשמיים, האידיאל של חיי הכלכלה; ישעיהו הנביא, חוקיהו המלך ודומיהם היו גבוריו הרוחניים, האידיאל של חיי הרוח, ואלו היה כותב על תקופת השופטים היה מגשם בודאי בשמשון את האידיאל של היפי והעז הגופני.

וזהו פתרון השפעתו העצומה של מאפו בימים ההם ובין קירות בתי המדרש — גם בזמן הזה. „אהבת ציון“ ו„אשמת שומרון“, אלו היו הספרים היותר חביבים, אותם קראו בצמאון בחשכת הלילה לאור נר כהה תחת דפי הגמרא נפשות צעירות למאות ולאלפים. גבורי שולמן ב„מסותרי פרו“ זרים הם לחיי היהודים, גבורי גרדון יוצאים בכשיל וכילפות להלחם בכל היקר והקדוש ומתנגעים לארוחה שמנה ונודפת שכרחוב הנוצרים ולא לקחו את לבותם.

וגבורי מאפו הם יהודים רכים ופיוטיים, מלאים גאווה לאומית ובעלי נשמה יהודית שלמה. הגבורים הללו הדרו אל מעמקי הנשמה ובראו את אותם הנעגעים הטמירים-החזקים לחיי שלמות, שהתבטאו אחר כך בתנועה הציונית.

בחגיגה הזאת הרינו רואים עוד סימן אחד תדירי בספרותנו ובלתי נכון: הפקפוק ואי הבטחון.

המשכילים העברים, לצאת מן הניטו יציאה גמורה ולהכנס אל תוך החיים החדשים, החיים הכלליים. המשכילים הראשונים חפצו לגמור את כל החשבונות עם העבר, ולבנות את החיים היהודיים על יסודות חדשים וזרים. ואף ע"פ שרבים עסקו בספרות העברית, הלא הביטו עליה כעל מעברה לתרבות חדשה, לשפות אחרות, לספרות אחרות ולחיים אחרים. את האידיאלים הללו הפיצו בתוך העם, להם הטיפו בספריהם ולמלחמה בעדם הקדישו את מיטב כחותיהם. תוצאות מלחמתם היו מרות להם לעצמם. ויהודה ליב גורדון ופרץ סמולינסקין בראותם אחר כך אנה הביאה הטפתם, נבהלו ממעשי עצמם ויהזרו בתשובה.

אברהם מאפו היה הראשון והיחיד בין המשכילים באותם הימים, שנלחם אמנם גם הוא עם האפלה אשר ברחוב היהודים, אבל החיים הזרים לא משכו את לבו ותהת להראות על שמש המערב, הפנה את מבט צעירי המשכילים העברים לשמש המזרח. יש אשר גם הוא נסחף עם הזרם ויטיף גם הוא, בספרו „עיש צבוע“, להשכלה ואור באותו המובן, כלומר: לפשוט את הצורה היהודית המקורית והפיוטית וללבוש צורה חדשה וזרה, אבל לא לאורך ימים ולא מתוך פנימיות הנפש. הספר „עיש צבוע“ הוא יצירה הלשה ומלאכותית מאד, בלתי נובעת ממעמקי לב הסופר והשפעתה על הקוראים העברים היתה מעטה בערך. ברוחו הפיוטית הכבירה ובהרגשתו הטבעית הלאומית הכיר, כי חיים חדשים יכולים להכנות

אברהם מאפו.

(לשית המאה להולדתו)

חובבי הספרות העברית בכל מקום חוגגים את שנת המאה להולדת הסופר העברי הנודע ורב ההשפעה אברהם מאפו. בחגיגה זו — הנערכת אהרי מותו של הסופר — הרינו רואים סימן יפה לעמנו וסימן יפה לספרותנו. וכי כדאי הוא מאפו לחגיגות — אין כל ספק. למרות מה שאופן כתיבתו ויכלתו האמנותית אינם מהוללים עכשו בפני המבקרים החדשים.

כי בגשתנו להעריך ערכו של סופר השייך כבר אל העבר, עלינו לזכור תמיד, כי הוא אישיות היסטורית, בן תקופה ידועה וחניך סביבה ידועה. קו-המדה החדש להערכת סופרי העבר לא יסכון ולא יצלה. בהציגנו לפני עיני רוחנו את תמונת ההקופה של דור מאפו ואפני חייה ואת ההשקפות ששררו בה ואת הרשם שעשה הוא בה ואת הדחיפות שנתן לחיים החדשים — אז רק אז נכיר את דמותו של מאפו בכל גדלה ותפארתה.

כי בימים ההם, בימים שהעם העברי חי חיים סגורים ומסוגרים, זר ומזרר לכל העולם הגדול ושאיפותיו — היה האידיאל הכי גבוה של

באחד המקומות מתאונן מאפו על ירידת השפה
העברית, שדורש אין לה ומתירא הוא, פן תשבת
בעוד זמן קצר ובונה לא יקים לה עוד. גרדון
מקונן בשירו וביאוש עז ונורא שואל הוא: אם
לא האחרון למשוררי ישראל הנהו, ובריינין בכה
מר לפני שתי שנים ב„היום“ הסנוח באמרתו
הקצרה והחריפה: „היתה לנו ספרות-זאין“. ה לונות
הולכות ונשנות כגלגל חוזר, אבל אינן מתאמתות,
הספרות מתקיימת ויש אשר היא מתעשרת
בכשרות גדולות, שגם בספרות אחרת לא היו
עוסרים על המדרגה האחרונה.

ההיסטוריה הקצרה הזאת של מאה שנים
מראה לנו ברור: כל הימים אשר העם העברי
יתקיים תתקיים גם ספרותו. החיים הזרים יקרעו
מאתנו הרבה ענפים רכים, הרבה מעלי עצינו
ינשרו, רוחות סערה וסופה ישברו לפעמים גם
נמיטות חזקות — אבל הספרות העברית היא תכן
הנשמה והנשמה היחידה תבקש בה תמיד את תבנה.
אין אמנם מקום לשמחה וריצה וחדוה, אבל אין
גם מקום לבכינות ועצב וקינות. עבודה — זהו
הדבר היחיד הנחוץ לנו. עבודה השאית ומתמדת —
היא תבנה את הבנינים הנחוצים לקיום עמנו.
צבי שרפשאין.